

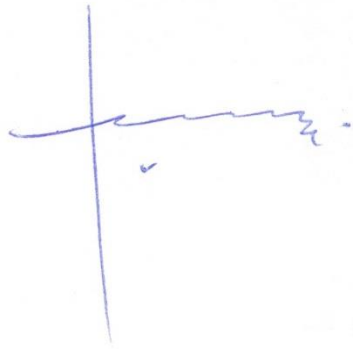
Het
Natuurhistorisch

Natuurhistorisch Museum Rotterdam

jaarverslag 2014

Dit is het 28^e jaarverslag van de Stichting Natuurhistorisch Museum Rotterdam, vastgesteld door het Algemeen Bestuur op 24 maart 2015.

ondertekend:

A handwritten signature in blue ink, consisting of a vertical line on the left and a horizontal line with a wavy end on the right.

(prof. dr J.W.F. Reumer, directeur)

Het
Natuurhistorisch

bSR
Bureau Stadsnatuur

Natuurhistorisch Museum Rotterdam
Westzeedijk 345 (Museumpark)
3015 AA Rotterdam

telefoon 010 4364222
info@hetnatuurhistorisch.nl
www.hetnatuurhistorisch.nl
www.bureaustadsnatuur.nl

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting: prestatieraster

1 Beleidsverantwoording

Algemeen
Bezoekers
Publieksactiviteiten
Communicatie
Educatie & Publieksbegeleiding
Collectie & Onderzoek
Gebouw & Management
Bureau Stadsnatuur Rotterdam (bSR)

2 Jaarrekening 2014

Balans per 31 december 2014
Resultatenrekening 2014

3 Bijlagen

Besturen
Mensen
Schenkers
Publicaties
Projecten Bureau Stadsnatuur (bSR)

Samenvatting: prestatieraster

Prestatieraster	Jaarplan 2014	Verslag 2014	Vershil 2014
Publieksbereik			
* totaal aantal bezoeken	37.000	47.427	10.427
waarvan aantal betalende bezoekers	34.000	40.255	6.255
waarvan aantal niet betalende bezoekers	3.000	7.172	4.172
Productie			
* aantal producties	3	4	1
aantal coproducties	1	4	3
aantal publicaties	20	61	41
Presentatie			
* aantal presentaties	3	8	5
waarvan aantal in Rotterdam	3	8	5
aantal uren openstelling	1.914	1.984	70
Publiekseducatie			
* deelnemers binnenschools PO	2.000	2.186	186
* aantal groepen binnenschools PO	150	161	11
* deelnemers binnenschools VO	1.500	932	-568
* aantal groepen binnenschools VO **	90	47	-43
* deelnemers buitenschools PO ***	3.000	5.468	2.468
* contacturen buitenschools PO ****	450	10.936	10.486
Collectiebeheer			
aantal objecten (geschat)	400.000	400.000	0
aantal verwervingen	100	113	13
aantal registraties	190.000	233.966	43.966
aantal restauraties	0	0	0
aantal gekregen bruiklenen	10	6	-4
aantal verleende bruiklenen	20	10	-10

* = toetscriterium

** = geschat (aantal deelnemers / gemiddeld 20 per groep)

*** = aantal deelnemers aan kinderfeestjes, MJU, speurtochten, audiotours & JVP

**** = aantal deelnemers x gemiddeld 2 uur; het getal 450 uit het jaarplan 2014 is foutief

1 Beleidsverantwoording

ALGEMEEN

Voor Het Natuurhistorisch was 2014 een succesvol jaar, met meerdere hoogtepunten. Eén daarvan betrof de nominatie voor de Bankgiroloterij Museumprijs – een prijs die we weliswaar niet hebben niet gewonnen, maar die het museum wel veel positieve energie en exposure verschafte.

Het was ook een jaar van bijzondere en productieve samenwerkingen: de tentoonstelling Pure Veerkracht hebben we ontwikkeld en gemaakt in nauwe samenwerking met IABR, de Kunsthal en het Wereld Natuurfonds. De expositie 'Walvissen in Rotterdam' was een samenwerking met de stadsarcheologen van BOOR, en 'Vogels huilen niet' betrof een project met de Vogelklas Karel Schot. Het jaar begon trouwens met de bijzondere tentoonstelling 'Sterrenkijkers, waterhoofden en paddenkoppen', samen met onze 'grote buur' het ErasmusMC. Juist de samenwerking met externe partners geeft het museum een goede inbedding in de (Rotterdamse) samenleving.

Met de tentoonstelling 'Pure Veerkracht' is een belangrijk beleidsvoornemen gerealiseerd: naast actief stadsecologisch onderzoek (middels ons eigen Bureau Stadnatuur) een eigentijdse tentoonstelling over natuur in stad en haven en de enorme veerkracht die de natuur bezit.

De vernieuwing van het museum is doorgezet; na de eerdere realisering van o.a. de Dode Dieren Vitrine en de herinrichting van de Parkzaal is ook de HobokenSalon aangepakt. De wat saaie, witte ruimte heeft een ware metamorfose ondergaan naar ontwerp van Dorine de Vos (bekend van o.a. Hotel New York en Villa Augustus); een vijftigtal beroemde biologen en paleontologen siert de ruimte als inspiratiebron.

Vooralsuccesvol was de voortgaande stijging van ons bezoekersaantal; hoewel 'groei' niet alleen in de economie maar ook in de culturele wereld geen doel *an sich* moet zijn, is de gestegen belangstelling een teken dat 'we' het goed doen en daarmee een opsteker voor medewerkers, museumstaf en het bestuur.

Dit jaarverslag is het 28ste dat door de Stichting Natuurhistorisch Museum Rotterdam is voortgebracht.

BEZOEKERS

In 2014 registreerde de museumkassa 47.427 bezoekers in het gebouw Villa Dijkzigt. Dat is 5003 (11.8%) meer dan in 2013 toen de teller 31 december op 42.424 stopte. Een opsplitsing van de aantallen laat het volgende zien:

bezoekerscategorie	aantal	%
reguliere museumbezoekers	37.426	78.9
museumnachtbezoekers	1.741	3.6
kinderen in basisschoolverband (museumlessen voor 161 groepen)	2.186	4.6
leerlingen VO (museumlessen) en overige jongeren*	932	2.1
kinderen in feestjesverband (145 feestjes)	1.127	2.4
kinderen met een Jeugdvakantiepaspoort	1.467	3.1
huurders/gebruikers Hoboken Salon **	2.548	5.3
totaal	47.427	100%

* allemaal begeleide activiteiten

** bruiloftsgasten, recepties, openingen, lezingen, deelnemers vergaderingen, conferenties etc.

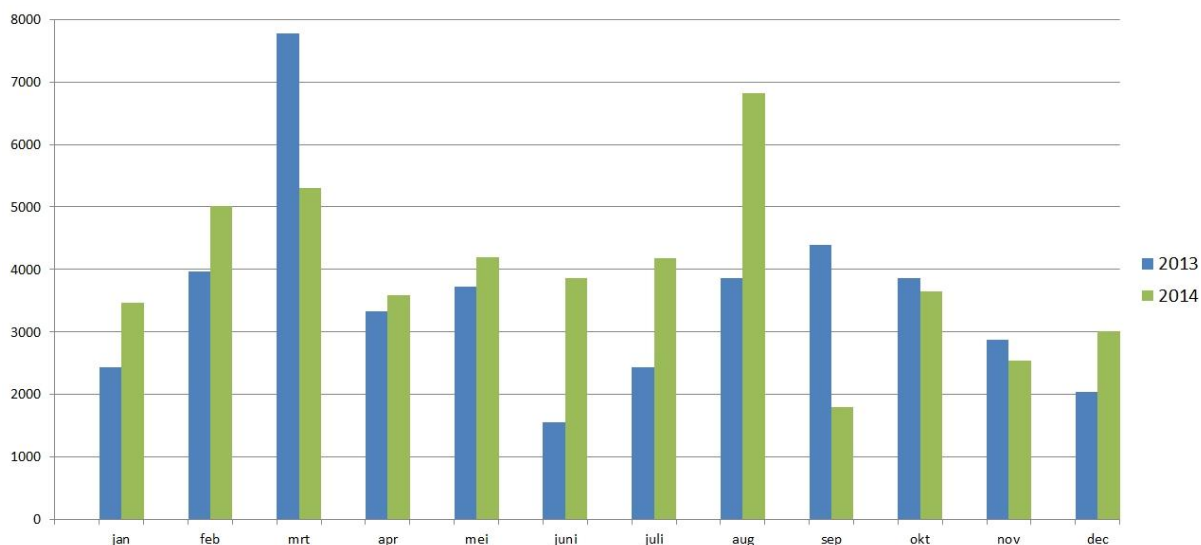
De stijging van de bezoekersaantallen, net als in 2013 met twaalf procent, komt voor rekening van meer reguliere museumbezoekers. Het aantal kinderen dat het museum in schoolverband bezocht bedroeg 3118. Dat is vrijwel hetzelfde aantal als in 2013.

Van de 37.426 reguliere museumbezoekers (6580 meer dan in 2013) kochten 5131 volwassenen (13.7 %) een toegangskaartje voor het volle tarief. Het aantal bezoekers van 5-15 jaar dat met een kinderkaartje binnenkwam bedroeg 2213 (5.9%), en het aantal senioren dat gebruik maakte van 50% korting was 438 (1.2%). In 2014 zorgde de Internationale Architectuur Biennale (IABR – Urban by Nature) die van eind mei tot eind augustus plaatsvond in de Kunsthal en Het Natuurhistorisch, voor 5968 bezoekers (16.0%) die van het aantrekkelijk combiticket gebruik maakten. Deze zijn ook als 'reguliere bezoeker' geteld.

Alle andere reguliere bezoekers passeerden de kassa zonder te betalen of met een korting, bijvoorbeeld ter begeleiding van een schoolklas (454 docenten*) of kinderveestje (289 ouders*), als kleuter (1352*), met een RotterdamPas (5.078 bezoekers, 13.6 %), met een Museumkaart (13.250 bezoekers, 35.4%) of tijdens het Nationaal Museumweekend (776 bezoekers). Van de regeling waarbij kinderen van 5-15 jaar op woensdag gratis toegang hebben, maakten 536 kinderen* gebruik. Het totaal aantal gratis bezoekers was 7172. Deze toename is te danken aan meer gebruikers van de Hoboken Salon (voor diverse doeleinden), die voor een museumbezoek geen entree betalen.

De leeftijdscategorie 0-16 (kind) was goed voor 25.9% (12.303) van het totaal aantal bezoekers in het museumgebouw. Dit was 31.1% (13.133) in 2013. (noot: * = geteld als gratis bezoekers)

In 2014 vond een opvallende stijging (met 10%) van het aantal bezoekers met een Museumkaart plaats. Dat heeft vermoedelijk te maken met het feit dat de Kunsthal, onze naaste buur, zich per mei 2014 bij de Museumkaart aansloot, en kaarthouders gemakkelijk onze beide instellingen kunnen bezoeken.

Aantallen bezoekers per maand in 2013 en 2014.

De bezoekersaantallen schommelden in 2014 in tien van de twaalf maanden tussen de 3000 en 7000, alleen september en november zaten daar onder met respectievelijk 1800 en 2500 bezoekers. Maart gaf dankzij veel minder Museumnachtbezoekers geen traditionele piek te zien, maar was met 5300 bezoekers second best. Augustus was dankzij zomervakantie-activiteiten en (het staartje van) de IABR een absolute topmaand met bijna 7000 bezoekers.

De website van het museum (www.hetnatuurhistorisch.nl) had in dit verslagjaar 178.025 bezoekers (gemiddeld 404 per dag), waarvan 107.177 unieke (2013: 147.385 en 97.400).

PUBLIEKSACTIVITEITEN

Vaste tentoonstellingen

Dode Dieren met een Verhaal

De speciale Dode-Dieren-met-een-Verhaal-vitrine brengt sinds mei 2013 de beroemdste dode dieren uit de museumcollectie samen. Dit zijn bijvoorbeeld de Dominomus die werd doodgeschoten omdat zij 23.000 dominostenen omgooide, de Tweede Kamermuis, de meeuw die in botsing kwam met een traumahelikopter (beter bekend als de Traumameeuw).

Biodiversiteit

soortenrijkdom in de collectie

Onder de titel 'Biodiversiteit' zijn de mooiste stukken uit onze collectie tentoongesteld. Deze vaste presentatie toont en gaat over biodiversiteit: de verscheidenheid aan alle levensvormen op aarde. Deze verscheidenheid bestaat uit de variatie in alle soorten planten, dieren, schimmels en micro-organismen, maar ook de (genetische) variatie binnen een soort, zoals kleurvariaties. Daarom laten we een veelheid aan soorten zien, grotendeels uit eigen bezit.

het Kabinet van dr A.B. van Deinse

De collectie van de Rotterdamse leraar biologie en walviskenner dr A.B. van Deinse (1885-1965), samengebracht in het zogenaamde 'Kabinet', onderging geen inhoudelijke veranderingen.

Ramon

het skelet van een Rotterdamse olifant

Het skelet van deze beroemde Aziatische olifant bleef te zien in zijn vaste verblijfplaats de torenkamer.

Semi-permanente tentoonstelling

[nieuw] vanaf 29 mei 2014

Pure Veerkracht

de stad is ook natuur

Deze nieuwe tentoonstelling startte op 29 mei 2014 als onderdeel van de Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam (IABR 2014 – Urban by Nature) waarin stadsnatuur centraal staat. In 'Pure Veerkracht' poppen in een wijds panorama van het Rijnmondgebied foto's op van natuur in de stad – libellen boven een tuinvijver, duiven op een balkon, varens langs een havenkade. Stadsmensen zien (en fotograferen) stadnatuur, maar niet iedereen realiseert zich dat de stad ook natuur is. Kijk je tussen stenen en beton door, dan blijkt de biodiversiteit in de bebouwde omgeving groter dan in de omringende open ruimte. In de drie pijlers van de stad – Steen & Straat, Voedsel & Water en Klimaat & Licht toont het museum met de stadsnatuurcollectie welke dieren en planten de stad als leefgebied hebben en wat die aanpassingen zijn. Van het legendarische ijzeren duivennest, een stadsvossenmaag vol shoarma tot de braakballen van zilvermeeuwen. De tentoonstelling eindigt met het stadsnatuurdebat, want niet iedereen is blij met het stedelijk natuurschoon. Wat is mening van onze bezoekers? Hebben we meer wilde natuur in de stad nodig, of harken we het aan?

Pure Veerkracht kende gedurende de IABR een aantal nevenactiviteiten en evenementen, waaronder de live-uitzending van het radio 1 programma 'Vroege Vogels' vanuit het museum, een aantal stadsvogeltours en een lezing door en discussie met Ellen van Holstein over 'Tuinen als fysiek en sociaal verbonden stadsnatuur'.

Na afloop van de IABR werd Pure Veerkracht op 14 november 2014 officieel geopend door Johan van de Gronden, directeur van het Wereld Natuur Fonds en uitgebreid met een speciale tweede, digitale laag die een interactieve-educatieve beleving voor de jonge bezoeker (vanaf 7 jaar) mogelijk maakt. Met de speciale Pure Veerkracht Pet op selecteren kinderen een dagdier of een nachtdier en kiezen vervolgens uit zilvermeeuw en Amerikaanse rivierkreeft, of uit egel en dwergvleermuis. Aan de hand van één van deze vier gidsdieren volgen ze individueel en met de handen vrij een route door de tentoonstelling en komen er zo achter waar de stadsdieren leven, wat ze eten en hoe ze zich gedragen en aanpassen aan de stad. Via een chip in de pet worden de kinderen gevolgd, zodat licht, beeld en geluid ze op het goede spoor zet. Op deze manier worden kinderen speels en met de handen vrij door de tentoonstelling geleid.

Pure Veerkracht is mogelijk gemaakt met ruimhartige financiële steun van de Stichting Vrienden van Het Natuurhistorisch, Mondriaan Fonds (Bijdrage Samenwerking Musea), Wereld Natuur Fonds, en met een subsidie uit de Topsector Creatieve Industrie, de door het Ministerie van EZ ingestelde regeling om innovatie in topsectoren te stimuleren (IPC regeling). De expertise van onze onderzoeksafdeling Bureau Stadsnatuur was van onschatbare waarde bij de totstandkoming van de tentoonstelling. Met Pure Veerkracht is een belangrijk beleidsvoornemen van Het Natuurhistorisch gerealiseerd: een eigentijdse tentoonstelling over natuur in stedelijke en industriële omgeving.

[nieuw] vanaf 16 december 2014

Uitslovers

opmerkelijke prestaties in het dierenrijk

In deze nieuwe tentoonstelling staan diverse 'uitslovers' uit het dierenrijk bij elkaar, waaronder een aantal topstukken uit de collectie zoals de reusachtige snoek die zich verslikte in een te grote snoekbaars, de reconstructie van de schedel van 'Leviathan' de Peruaanse roofpotvis en de rechter onderkaakshelft van een bultrug (walvis) die in 2014 werd opgevist uit de

Noordzee. Met het gereedkomen van deze expositie is de Parkzaal in dit verslagjaar geheel ingericht met semipermanente tentoonstellingen.

[nieuw] vanaf 13 december 2014

Bewaren natuurlijk

De collectie van Het Natuurhistorisch telt bijna 400.000 objecten. Waarom en vooral hoe deze natuurhistorische voorwerpen bewaard worden, is het onderwerp van de tentoonstelling 'Bewaren Natuurlijk'. Er is te zien op welke manieren een dode vogel bewaard kan worden, waarom sommige dieren in vloeistof geconserveerd worden, waarom fossielen niet uitelkaar vallen en hoe de schelpenverzameling bewaard wordt. Een korte film laat doorlopend zien hoe de preparateurs van het museum planten, vlinders, een vos en een bosmuis verwerken tot collectiestukken. Unieke archiefbeelden uit 1996 tonen het uitbenen van onze potvis op het strand van Kijkduin. Voor kinderen zijn er in 'Bewaren Natuurlijk' doe-activiteiten. De tentoonstelling is te zien in Het Museumlokaal, de ruimte waar schoolklassen voor een museumles worden ontvangen.

Deze tentoonstelling werd gerealiseerd dankzij steun van de Vrienden van Het Natuurhistorisch. Met Bewaren Natuurlijk werd de inrichting van Het Museumlokaal compleet vernieuwd. De feestelijke ingebruikname vond plaats op 13 december tijdens de jaarlijkse 'Vriendenmiddag'.

Opgeraapt Opgevist Uitgehakt

fossielen uit Nederlandse bodem

'Opgeraapt Opgevist Uitgehakt' is een uniek overzicht van fossielen uit Nederlandse bodem. Deze semipermanente presentatie neemt de bezoeker mee in de tijd, van 500 miljoen jaar oud buizenzandsteen uit Drenthe, 70 miljoen jaar oude zee-egels uit het Limburgse Krijt tot de relatief jonge skeletdelen van mammoet, sabeltandtijger en beloega die uit de Noordzee zijn opgevist. Deze en andere prachtfossielen - topstukken uit Nederlandse museumcollecties en privé-verzamelingen - geven een beeld van onze prehistorie dat nergens anders zo compleet te zien is. In 2014 werd de tentoonstelling aangevuld met een unieke vondst van het strand van Maasvlakte 2: een stukje onderkaak van 'het Nederlandse aapje' *Macaca sylvanus florentina*.

Tijdelijke tentoonstellingen

t/m 6 april 2014

Sterrenkijkers, waterhoofden en paddenkoppen

aangeboren afwijkingen bij mens en dier

Deze tentoonstelling van de collectie ernstige aangeboren afwijkingen bij mens en dier was reeds in 2013 begonnen, maar trok ook in dit verslagjaar veel belangstelling. De bijzondere historische verzameling werd grotendeels eind negentiende / begin twintigste eeuw bijeengebracht door de Rijksskweekschool voor Vroedvrouwen te Rotterdam. In 2006 droeg het Erasmus Universitair Medisch Centrum Rotterdam deze zogenaamde 'pottencollectie' in permanente bruikleen over aan het museum.

t/m 16 februari 2014

Schilderijen van David Mayhew (1948-2012)

Ter nagedachtenis aan onze gewaardeerde en veel te vroeg gestorven medewerker David Mayhew, exposeerde het museum vanaf eind oktober een selectie uit zijn veelzijdige oeuvre. De tentoonstelling startte reeds in 2013.

t/m 22 juni 2014

Momoa - kleine vogel, groot ei

een prentenboek over het Moluks grootpoothoen

In de Haverhorst Vestibule van het museum was een kleine tentoonstelling ingericht over het Moluks grootpoothoen naar aanleiding van het verschijnen van een prentenboek voor jonge kinderen over deze Indonesische vogelsoort. Het boek is geschreven en samengesteld door twee museummedewerkers, Kees Heij en Hans Post, en geïllustreerd door Lies van der Mijn.

22 februari t/m 11 mei 2014

Walvissen in Rotterdam

In de ondergrond van Rotterdam zijn skelet- en schedelresten van walvissen gevonden. Dat zijn geen overblijfselen van dieren die vroeger landinwaarts langs de rivier zijn aangespoeld, maar sporen van de walvisvaart in de zeventiende eeuw en de daaraan gekoppelde bedrijvigheid. Het gaat daarbij vrijwel uitsluitend om botresten van Groenlandse walvissen. In deze tentoonstelling lieten we de mooiste stukken zien uit onze eigen museumcollectie en uit de verzameling van BOOR (Bureau Oudheidkundig Onderzoek Rotterdam).

In Rotterdam is de Oude Plantage (Kralingen, langs de Maasboulevard) de bekendste vindplaats van walvisbotten, maar ook in het centrum zijn in de afgelopen honderd jaar bij bouw- en graafwerkzaamheden veel walvisbotten gevonden. Onder het Postkantoor op de Coolsingel kwam een stuk potvisschedel tevoorschijn, en bij de aanleg van de oude Bijenkorf aan de Schiedamsesingel is een compleet schouderblad van een Groenlandse walvis gevonden. Ook recente opgravingen in Delfshaven (VOC-werf) leverde walvisvondsten op. De walvisbotten die in Rotterdam zijn opgegraven, wijzen op de aanwezigheid van traankokerijen, maar de meeste van de gevonden botten zijn gebruikt voor de winning van de zogenaamde fijne 'knekel- of kneukelolie' die gebruikt werd door uurwerkmakers.

17 mei t/m 31 augustus 2014

Vogels huilen niet

klein vogelleed in de grote stad

'Vogels huilen niet' was een tentoonstelling waarin de hulpbehoevende vogels van het Rotterdamse vogelopvangcentrum Vogelklas Karel Schot op indringende wijze zijn geportretteerd op de gehandschoende hand die ze verzorgd. De foto's tonen een bonte verzameling van vogels, uiteenlopend van spreeuw tot knobbelzwaan en van havik tot draaihals. De blauwe handschoen, die in bijna elke foto terugkomt, staat symbool voor de verzorging die de vogels krijgen maar verwijst ook naar de invloed van de mens op het leven van vogels in de stad. Het urbane gebied biedt vogels een leefomgeving met unieke kansen, maar is tegelijkertijd gevaarlijk en vijandig. De gefotografeerde vogels hebben allen gemeen dat zij direct of indirect door mensen in een benarde situatie terecht zijn gekomen en dat zij nu door diezelfde mensenhand weer op de been worden geholpen.

Het idee en de foto's zijn het werk van fotografe Anjès Gesink die sinds 2012 vrijwilligster is in het Rotterdamse vogelopvangcentrum. Zij werkte voor 'Vogels huilen niet' samen met André de Baerdemaeker, ecooloog bij Bureau Stadsnatuur en bestuursvoorzitter van de Vogelklas. Bij de tentoonstelling verscheen het boek 'Vogels huilen niet' met alle foto's van Anjès Gesink en teksten van André de Baerdemaeker, Kees Moeliker en Ernest van der Kwast (die de expositie ook opende middels een interview met vogelfotograaf). Deze tentoonstelling kwam tot stand in samenwerking met Vogelklas Karel Schot.

9 juli t/m 31 augustus 2014

MooiMaken!

kinderen imiteren Berend Strik

Deze expositie vormde het hoogtepunt van een manifestatie waarbij kinderen van 4 tot 13 jaar beeldende kunst ontdekken en onderzoeken. MooiMaken! was opgezet rondom het oeuvre van de Nederlandse kunstenaar Berend Strik die als geen ander hedendaagse technieken verrassend combineert met ambachtelijk oude technieken, wat resulteert in kunstwerken die universele vragen oproepen en een tijdloze uitstraling hebben.

MooiMaken! vond plaats in de steden Rotterdam, Utrecht, Amersfoort en Haarlem. In totaal deden er ruim 400 kinderen mee. In elke stad was er een overzichtstentoonstelling, in Rotterdam in Het Natuurhistorisch. Deze tentoonstelling kwam tot stand in samenwerking met KidsKunst.

6 september t/m 7 december 2014

Raamslachtoffers

foto's van André van Soest

Fotograaf André van Soest koos gevederde raamslachtoffers als onderwerp van een fotografieproject omdat glas voor vogels een onzichtbare barrière is die vele soorten hard treft. Dit wordt duidelijk door de verscheidenheid aan vogels die op de tentoonstelling te zien waren. De twintig geselecteerde foto's portretteren vogelsoorten die bijna overal in Nederland voorkomen, van appelvink tot aalscholver, en van boerenzwaluw tot brilduiker.

Door vogels vlak na hun fatale botsing met glas te fotograferen, geeft fotograaf André van Soest deze slachtoffers een podium, een tweede leven. Hij vroeg daarmee aandacht voor de talloze vogels die op die manier om het leven komen. "Ik wil architecten en bouwers prikkelen om oplossingen voor dit wereldwijde probleem te vinden en toe te passen". De geportretteerde vogels zijn op een zodanige gedetailleerde, subtiele maar toch dramatische wijze in beeld gebracht, dat de toeschouwer niet alleen de schoonheid van de vogels in zich opnam, maar zich ook het drama realiseerde dat zich heeft afgespeeld.

Bij de expositie verscheen een gelijknamig boek met foto's van André van Soest, ingeleid door Kees Moeliker en Dick A. Jonkers (ISBN 9789082263404, 80 pagina's)

Vanaf 13 december 2014 (t/m 29 maart 2015)

Endangered

bedreigde dieren in ijs

De Rode lijst van de IUCN waarop meer dan 22.000 bedreigde diersoorten staan, inspireerde Erik Hijweege tot het samenstellen van het boek en de expositie 'Endangered'. Hiervoor fotografeerde de bevlogen kunstenaar bedreigde diersoorten - diepgevroren in ijs - daarbij gebruik makend van het Natte Collodion Procedé uit 1851. Op die manier maakte hij

unieke glasfoto's van tot de verbeelding sprekende dieren die op de een of andere manier in hun voortbestaan bedreigd worden, zoals Sumatraanse tijger, ijsbeer, karetschildpad, zwarte neushoorn, keizerspinguïn en walvishaai. Door de bedreigde dieren in ijs te vatten en in beeld te brengen met een techniek uit de oertijd van de fotografie, lieten de foto's van Erik Hijweege de toeschouwer in verwarring achter. Is dit ingevroren dier de laatste in zijn soort, wachtend op betere tijden en nieuwe wetenschap? Is de Ark van Noach in het zuidpoolijs gestrand? Is dit echt? Deze tentoonstelling werd op 13 december geopend door schrijver en reiziger Redmond O'Hanlon.

Andere publieksactiviteiten

elke eerste zondag van de maand

Zondagmiddag@HetNatuurhistorisch

Ook in dit verslagjaar programmeerde het museum bijna elke eerste zondagmiddag van de maand een informele, korte lezing of presentatie. De setting is de Hoboken Salon, met onderwerpen die net zo divers zijn als de sprekers, met soms een aansluitende wandeling in de omgeving of een rondleiding door het museum. In 2014 waren de onderwerpen en sprekers:

2 februari 2014: dr Wim Backhuys 'Leven en werk van Job Baster' (met filmvertoning)

2 maart 2014: Kees Heij '20 jaar tussen de Molukse grootpoothoenders'

6 april 2014: Norbert Peeters 'Plantaardige monsters'

4 mei 2014: Kees Moeliker 'Achter de bilnaad van de teek'

1 juni 2014: Anjès Gesink & André de Baerdemaeker 'Vogels huilen niet'

6 juli 2014: Jelle Reumer 'Wildpark Rotterdam'

5 oktober 2014: Hans Post 'Schelpen verzamelen, thuis, in het museum en voor in de pan'

2 november 2014: Kees Moeliker & André van Soest 'Raamslachtoffers'

7 december 2014: Windmolenpelikaan-wake

8 maart 2014

Rotterdamse Museumnacht

Er kwamen 1741 nachtelijke bezoekers naar Het Natuurhistorisch. Dat was ruim de helft minder dan in voorgaande jaren, vermoedelijk omdat onze naaste buur, de Kunsthal, niet meedeed. Hierdoor was het stil in de zuidflank van het Museumpark. De bezoekersstroom was daardoor minder massaal en eigenlijk veel prettiger voor zowel het museum als de nachtelijke bezoekers. Het programma dat geheel in het kader van 'Sporen' stond, gooide hoge ogen. Vooral 'De Grote Poep Quiz' was erg populair, en ook de demonstratie van kleurpoepende slakken van Lieske Schreuder trok veel bekijks. Een poepspoor van verlichte olifantenmest (met dank aan Diergaarde Blijdorp) door het Museumpark wees de weg naar het museum.

5 juni

Dead Duck Day

Dit jaar was het de 19e keer dat de wilde eend (*Anas platyrhynchos*) werd herdacht die zich op 5 juni 1995 doodvloog tegen de glazen gevel van het museum en vervolgens de geschiedenis inging als 'het eerste geval van homoseksuele necrofilie' bij die vogelsoort. De korte openluchtceremonie vond plaats onder het vorig jaar onthulde Dead Duck Gedenkteken

op de glazen gevel van het museum, dat de plaats en toedracht van dit dramatische voorval markeert en beschrijft. Behalve het herdenken van de dramatische dood van de eend, vraagt Dead Duck Day aandacht voor de miljarden andere vogels die jaarlijks wereldwijd tegen glazen gebouwen om het leven komen. In dat kader sprak de Rotterdamse architect Jacob van Rijs (MVRDV) over het gebruik van glas in de moderne architectuur.

10 september 2014

4th Hoboken Lecture

Voor de vierde Hoboken Lecture, waarvoor het museum en de British Council in samenwerking met de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen jaarlijks een vooraanstaande Britse wetenschapper uitnodigen om nieuwsgierige Rotterdammers (en andere belangstellenden) op niveau over zijn/haar vakgebied te vertellen, kwam de Britse paleontoloog Michael Benton naar Rotterdam. Hij sprak over 'The greatest mass extinction of all time' die ongeveer 250 miljoen jaar geleden, aan het einde van de Perm-periode, plaatsvond. Deze alweer vierde Hoboken Lecture werd bezocht door 220 enthousiaste toehoorders. Voor deze editie, wederom met de Volkskrant als mediapartner en met steun van het Erasmus MC, werd uitgeweken naar het auditorium van de Kunsthal omdat de Parkzaal van het museum – waar de eerste drie lectures plaatsvonden – inmiddels het exclusieve terrein is van semi-permanente exposities.

4 en 5 oktober

Weekend van de Wetenschap

Op 4 en 5 oktober 2014 deed het museum mee met de landelijke manifestatie 'Breng je schelp', georganiseerd door de 80-jarige Nederlandse Malacologische Vereniging, de club waarin liefhebbers van schelpen, slakken en andere weekdieren elkaar ontmoeten. Op zaterdag kon men langskomen met schelpen en slakken. Schelpen-conservatoren van het museum zochten uit welke soort het is en lieten zien hoe zij in het museum schelpen bewaren en ordenen, en hoe ze de gegevens van 80.000 (monsters) schelpen en slakken via internet toegankelijk maken voor iedereen. Er waren ook speciale rondleidingen door het schelpen-depot op de zolder van het museum. Op zondag gaf Hans Post de lezing 'Schelpen verzamelen, thuis, in het museum en voor in de pan'.

Conferenties en overige events

Ter gelegenheid van zijn 25-jarig ambtsjubileum werd conservator en PR-man Kees Moeliker op 31 januari volkomen verrast met een besloten mini-symposium '*Wetenschapscommunicatie, een serieuze zaak!?*' waaraan tal van collega's en binnen- en buitenlandse wetenschapsjournalisten een bijdrage leverden. Het Erasmus MC stelde daartoe belangeloos een mooie zaal ter beschikking in het nieuwe Onderwijscentrum.

Bijzonder was ook het optreden TheYesPlease. Deze Rotterdamse band presenteerde in de avond van 14 december hun nieuwe album 'Debut' tussen onze opgezette struisvogels en de schedel van 'De grootste muil'. Deze 'Night at the Museum' was een groot succes, mede dankzij de steun van de Rotterdamse Popunie.

Voor haar project 'Flyway' filmde de Australische kunstenaar Elizabeth Dunn de vogeleierencollectie van het museum. De beelden daarvan draaiden in mei op een scherm in het museum dat van buiten af te zien was, als onderdeel van een soundscape die bezoekers van de Rotterdamse Operadagen met koptelefoons en verrekijkers tijdens een stadswandeling

konden volgen. De routes die vogels gezamenlijk door Rotterdam vliegen vormden de inspiratie voor dit project.

COMMUNICATIE

Publicaties

De *Interne Berichten Het Natuurhistorisch* verscheen in het verslagjaar niet. Van het extern gerichte *Straatgras* verscheen jaargang 26 met drie nummers met in totaal 60 pagina's. Nummer 1 (april) betrof een special over de flora en fauna van het Rotterdamse Zuiderpark dat rapporteert over bSR-project 'Meetnet Zuiderpark', gemaakt in opdracht van Deelgemeente Charlois. Het jaarverslag 2013 van het museum werd in september in *Straatgras 26*, nummer 2 gepubliceerd. In het online wetenschappelijke jaarbericht *Deinsea* verschenen in dit verslagjaar geen publicaties. De enige eigen boekpublicatie van het museum in 2014 was de Engelse vertaling van Jelle Reumer's 'Wildpark Rotterdam' dat bij de expositie Pure Veerkracht verscheen (*Wildlife in Rotterdam - Nature in the city*, ISBN 9 789073 424005, 160 pagina's). Bijdragen van museummedewerkers aan andere boekpublicaties staan in de bijlage.

Internet

De website van het museum (www.hetnatuurhistorisch.nl) had in dit verslagjaar 178.025 bezoekers (gemiddeld 487 per dag), waarvan 107.177 unieke. In 2013 waren dat er in totaal 147.385 waarvan 97.400 unieke.

Sociale media

In dit verslagjaar werd er ook weer getwitterd over het wel en wee van het museum (@HetNatuurhist) en Bureau Stadsnatuur (@Stadsnatuur) en werd de Facebookpagina (<http://www.facebook.com/hetnatuurhistorisch>) van het museum vaker voor promotionele doeleinden ingezet. Aan het eind van het verslagjaar had @HetNatuurhist 3500 volgers (2013: 1100) en @stadsnatuur 3100 (2013: 2800) volgers. Onze Facebookpagina had eind 2013 1050 (2013: 744) 'likes'.

Promotie

Het Natuurhistorisch werd, samen met Naturalis, Natuurmuseum Brabant en Museum Klok en Peel, genomineerd voor de BankGiro Loterij Museumprijs 2014. Die prijs, een grote eer én 100.000 euro, is een publieksprijs. Er werd daarvoor in maart actief campagne gevoerd om stemmen te winnen. Hiervoor werd een 'kieskaart' verspreid, werd er actief geflyerd, werden sociale media ingezet en klonk er de hele maand een 'reclamespotje' op Radio Rijnmond. 'Geef onze dode dieren uw stem' was de slogan, de Dominomus ons boegbeeld. Het mocht echter niet baten want het Klok & Peel Museum in Asten won ruimschoots met 49 procent van de 34.000 publieksstemmen. Niettemin leverde deze campagne-maand veel extra publiciteit op.

In 2014 werd de zichtbaarheid van ons gebouw als natuurhistorisch museum verbeterd door aan de ramen aan de Westzeedijkzijde te voorzien van gestileerde silhouetten van skeletten die binnen te zien zijn.

Met lezingen, colleges en radio- en televisie optredens van museummedewerkers werd Het Natuurhistorisch actief gepromoot in binnen en buitenland. Zo gaf Jelle Reumer vijf colleges 'Van bacterie tot kolibrie' voor HOVO Rotterdam en sprak hij op de Université Ouverte, Montbéliard over 'La pêche aux mammoths en Mer du Nord'. Voor de conferentie PINC-2014 hield hij een voordracht over stadsnatuur. Zijn toespraak ter gelegenheid van de opening van het hogeschooljaar van CAH Videntum Hogeschool ging ook over de stad als natuurgebied. Bij de lezing van prof. Frans de Waal, voor Studium Generale EUR in Arminius was Jelle Reumer coreferent. Kees Moeliker trad op in Villa Augustus, Dordrecht, met Erwin Kompanje en Tinkebell. Hij verzorgde tweemaandelijks een mini-college voor de talkshow 'Rotterdam Late Night' in Worm, Rotterdam en hield een lezing in Paradiso, Amsterdam in de reeks 'Science of fiction?' over 'The Birds: opmerkelijk diergedrag en meer onwaarschijnlijk onderzoek'. Op het Nederland Leest Slotfeest in de Schouwburg Kunstmin, Dordrecht, hield hij de voordracht 'Geen vlucht regenwulpen, maar een kijkje tussen de bilnaad van de teek'.

Publiciteit

De tentoonstellingen, overige activiteiten en ander nieuws van het museum werden naar buiten gecommuniceerd in 7 persberichten (2013: 15) en 15 nieuwsitems (2013: 25) op de website www.hetnatuurhistorisch.nl. Er was zoals gebruikelijk ruime aandacht in de media voor de activiteiten van museum en Bureau Stadsnatuur. Hoogtepunten waren de nominatie van Het Natuurhistorisch voor de Bankgiro-Loterij Museumprijs, de ontdekking van nekribben bij mammoetfossielen opgevist uit de Noordzee, de tentoonstelling en het boek 'Vogels huilen niet' en de vondst van een fossiele kaak van 'het Hollandse aapje'. Ook de IABR-2014 met de nieuwe expositie 'Pure Veerkracht' zorgde voor fijne vrije publiciteit. Ongekend was de aandacht van de vier grote landelijke dagbladen voor de tentoonstelling Endangered.

EDUCATIE & PUBLIEKSBEGELEIDING

Onderwijs

In 2014 bezochten 161 basisschoolklassen uit Rotterdam en omgeving het museum voor een les. Hierbij kwamen 2186 leerlingen en 370 begeleiders mee (2013: 123 klassen, 2336 leerlingen en 384 begeleiders). Uit het voortgezet onderwijs kregen 932 leerlingen en 84 begeleiders een museumles of rondleiding (2013: 838 leerlingen en 62 begeleiders).

Het aanbod aan lessen is in 2014 uitgebreid met de les 'Wie is de dief?' (een museumles over dieren en hun sporen om ons heen) voor groep 3/4 van het basisonderwijs en de lessen 'Leven met leven' (een les over verschillende biotische interacties in de natuur en ecologisch onderzoek) voor bovenbouw havo/vwo en 'Sporen in het landschap' (een vakoverstijgende les over het ontstaan en veranderen van landschappen en de bijbehorende levende- en niet levende natuur) voor derde en vierde klassen van het voortgezet onderwijs.

In het basisonderwijs bestaat het aanbod nu uit vijftien verschillende lessen op diverse niveaus, waaronder elf lessen van het museum zelf, twee ('Ketelbinkie' en 'Dieren Verzamelen') die in samenwerking met de SKVR zijn opgezet, één die in het kader van het Metropoolmenu is opgezet en één die gegeven wordt in het kader van de lessenreeks van het Wetenschapsknooppunt. Voor het voortgezet onderwijs bestaat het aanbod inmiddels uit acht verschillende lessen en rondleidingen.

Ook werd in 2014 een taalactiviteit ontwikkeld voor mensen die Nederlands als tweede taal leren. Tijdens deze activiteit kan een groep taalleerders zelfstandig door het museum lopen. Zij krijgen een tas met daarin spullen die zij nodig hebben bij het maken van opdrachten in een taalboekje. De opdrachten zorgen ervoor dat de Nederlandse taal beter wordt begrepen en dat men bezig is met lezen, schrijven en spreken. Dit jaar werd dit als pilot in het kader van een speciale themaweek van buurtprojecten van Opzoomer Mee en in samenwerking met de Stichting Lezen en Schrijven door enkele groepen gedaan.

Kinderfeestjes

Kinderfeestjes vormden ook in 2014 een belangrijk deel van het educatieve aanbod. Er vonden in totaal 145 feestjes in het museum plaats (2013: 174). Het Jungle-avontuur was ook dit jaar weer het meest populair en werd 67 keer gegeven, het Onderzoeksfeest 41 keer en het en het Potvispartijtje 37 keer. Door de feestjes kwamen 1127 kinderen en 289 ouders/verzorgers op een leuke en educatieve manier in aanraking met het museum en de collectie. De poule van feestbegeleiders bestond in dit verslagjaar uit 9 enthousiaste personen.

Jeugdvakantiepaspoort

De zomervakantie-activiteit voor houders van het zogenaamde Jeugdvakantiepaspoort had dit jaar de titel 'Komt een vos bij de snackbar' en stond in het teken van dieren en planten in de stad. In het kader van de IABR was de speurtocht dit jaar gemaakt in samenwerking met de Kunsthal en IABR. De opdrachten vonden voor een groot deel plaats in het museum, maar voerden de kinderen ook door het Museumpark en de IABR-tentoonstellingen in de Kunsthal. In het museum bekeken de kinderen het voedsel van de vos, zochten naar de Chinese wolhandkrab, luisterden naar koolmezen in de stad en nog veel meer. Er kwamen 1467 (2013: 1355) kinderen en 172 begeleiders met een vakantiepaspoort naar het museum voor deze speurtocht. Nog eens 101 kinderen kwamen van buiten de regio (zonder vakantiepaspoort) naar het museum om de speurtocht te doen.

Speurtochten

De speurtocht 'Een kijkje achter de schermen' voor kinderen van 7 t/m 14 jaar werd dit jaar door 913 kinderen gedaan. Door het doen van de speurtocht ontdekten de kinderen meer over het hoe en waarom van het museum. Daarnaast waren er 842 jongere kinderen die de speurtocht 'Ik zie, ik zie wat jij niet ziet...!' deden en daarmee verschillende dieren met leuke weetjes in het museum ontdekten.

Natuurspreekuur

In 2014 is het Natuurspreekuur op elke eerste woensdagmiddag van de maand voortgezet. Men kan doorlopend vragen stellen of natuurvondsten laten determineren door een kenner. De bekendheid van het Natuurspreekuur is groter: het bezoek aan het Natuurspreekuur neemt ten toe. Onder de diverse vondsten die ter beoordeling waren meegenomen bevond zich ook een kies uit de onderkaak van een grottenhyena, die door de vinder aan het museum werd geschonken.

Speciale educatieve activiteiten

In de voorjaarsvakantie is een middag uilenballen geplozen georganiseerd in samenwerking met Nico Jonker. In de mei- en herfstvakantie werd dit herhaald. In het kader van wetenschappelijk onderzoek plozen 55 kinderen Texelse en Groningse braakballen uit.

In de meivakantie gingen kinderen ook op zoek naar botten en huiden met de speurtocht 'Binnen en buiten'. Er waren 241 kinderen die het skelet van Ramon ontdekten, ongewervelde dieren zochten, het gewicht van schedels vergeleken en fossielen bij elkaar zochten.

In de kerstvakantie konden kinderen een vogelhuisje in kerstfeer versieren. Een handvol huisjes werden mooi beplakt met hulst, dennenappels en sneeuwbolletjes en pinda's. Ook gingen kinderen in de kerstvakantie op Zzzzzpeurtocht. Al dwalend door de museumzalen ontdekten ze alles over dieren in winterslaap, dieren die vertrekken en andere handige trucjes van dieren om de winter door te komen.

In het museumweekend op 5 en 6 april werden diverse rondleidingen aan kinderen gegeven in de tentoonstelling Uitslovers. Gedurende een half uur kwamen kinderen langs allerlei bijzondere prestaties in het dierenrijk, zoals het kleinste zoogdier, de sterke neushoornkever en een schelp waar vroeger duizenden dollars voor werd betaald.

Op 29 mei 2014 was Het Natuurhistorisch aanwezig op 'Iedereen Einstein', een festival vol wetenschap en techniek. Met een eenvoudig opdrachtenblad met als titel 'Hap, slik.... Weg!' mochten kinderen vanaf 6 jaar aan de hand van tanden en kaken bepalen of een dier een planten-, vlees- of alleseter is. Ook vergeleken ze gereedschap met vogelsnavels. Na het bestuderen van braakballen, mochten ze ter afsluiting een fossiele haaiantand zoeken in een bak met zand. Bij de stand van het museum zijn ruim 60 kinderen langsgekomen die samen met hun ouders (opnieuw) kennis hebben gemaakt met Het Natuurhistorisch. Op 24 oktober werd een soortgelijke workshop gegeven in de bibliotheek Schiedam, in het kader van het jeugdprogramma daar. Hier waren zo'n 40 kinderen bij aanwezig, die ook weer enthousiast met een haaiantandje naar huis gingen.

MuseumJeugdUniversiteit

De deelname aan de MuseumJeugdUniversiteit werd in 2014 voortgezet met twee series van vier colleges. Kinderen van 8-12 jaar kregen daarbij colleges van echte onderzoekers die aansprekende wetenschappelijke onderwerpen op een luchtige maar serieuze manier behandelen. De colleges trokken ook dit jaar veel kinderen naar het museum. Bij beide series colleges werd het maximaal aantal inschrijvingen van 50 kinderen per collegereeks bereikt die bijna allemaal alle acht colleges bijwoonden. De volgende wetenschappers gaven een college: 16 februari, drs. Martijn Guliker, Wat kun je met een opgegraven dinosaurus?; 16 maart, dr. Leonie Doorduyn, Hoe maak je van een kwamkwammer een komkommer?; 13 april, dr. Jasja Dekker, Eten bevers hout?; 18 mei, prof. dr. Stanley Brul, Zijn schimmels en bacteriën onze vriend of vijand?; 21 september, prof. dr. J.W.F. Reumer, Lust een vos ook patat?; 19 oktober, dr. Evelien Rozema, Hoe komt een vleesetende plant aan vlees?; 16 november, ir. Garry Bakker, Heeft een vogel een kompas in zijn hoofd?; 21 december, dr. Harm Krugers en dr. Romke Rouw, Vertrouw je je hersenen?

Audiotour

De audiotours werden ook in 2014 veelvuldig afgenomen door onze bezoekers: volwassertour 4059 keer, volwassertour Engels 836 keer en de speciale kindertour 1109 keer. Extra aantrekkelijk was de tour voor kinderen, omdat er elke maand een prijs werd verloot onder de hoogste scores. Deze prijs was een fossielenpakket dat door de winnaars enthousiast werd ontvangen.

Educatieve bruiklenen

In totaal vonden 10 educatieve/tentoonstellingsbruiklenen van collectie-materiaal hun weg naar het Stedelijk Museum Zoetermeer, Nationaal Jenevermuseum (Schiedam), Theaterschool van Amsterdam, Natura Docet Wonderrijck Twente, Oranje Nassauschool (Den Haag), Het Nieuwe Instituut (Rotterdam), Nieuw Land Erfgoedcentrum (Lelystad), Gravin Aleidaschool (Schiedam), Erasmus MC (Rotterdam), Woestijnvis (België)

COLLECTIE & ONDERZOEK

Aanwinsten

In het aanwinstenregister werden 112 (2013: 90) schenkingen geregistreerd. Elk nummer kan zowel een losse aanwinst als een groter aantal voorwerpen betreffen. Hieronder bevindt zich een aantal omvangrijke en belangrijke schenkingen, waaronder circa 1600 Miocene, Pliocene en Laat Pleistocene (zee)zoogdierresten uit de verzameling van Klaas Post; circa 700 monsters recente schelpen kwamen uit de verzameling van J.A. Buijse (voornamelijk Cypraeidae en Cassidae), circa 4400 geprepareerde Palearctische kevers uit de collectie van W.J. Veldkamp en de omvangrijke verzameling skeletten en schedels van eenden, ganzen en zwanen (Anatidae) van W. Beekhuizen. Minder omvangrijk, maar wel met zorg bijeengebrachte verzamelingen die werden geschonken, zijn: schelpen van Peter de Kubber, land- en zoetwatermollusken uit de voormalige collectie van het Zeeuws Biologisch Museum (via Harry Raadt), stoottanden (Scaphopoda) uit de verzameling van Arie F. de Jong, vlinders uit alle windstreken van Ruud Vis, en het herbarium van mevrouw H.M. Horsthuis, uit Winterswijk e.o (1943-1948).

Onder de vele losse aanwinsten bevond zich een aantal opmerkelijke en/of zeldzame vondsten, zoals: 18 huiskraaien (*Corvus splendens*) uit Hoek van Holland die aldaar werden verdelgd (Duke Faunabeheer), een parelduiker (*Gavia arctica*) uit de Nieuwe Waterweg (E.J.O. Kompanje, NMR9989-03587), een Roze pelikaan (*Pelecanus onocrotalus*) van de Haringvlietdam die werd doorkliefd door een windturbine (Lisa Mortilli, NMR9989-03661), een draaihals (*Jynx torquilla*) uit de Tholenstraat op Rotterdam-Zuid (Ferry van Jaarsveld, NMR9989-03667), een fossiele kaak van een Makaak (*Macaca sylvanus florentina*) van de Tweede Maasvlakte (C. van den Berg, NMR9991-010537), een kies van een grottenhyena (*Crocota crocota spelea*) gevonden op 'De Zandmotor' bij 's-Gravenzande (Jesse Flikweert, NMR9991-011034), een bever (*Castor fiber*) uit Rhooen (Dierenambulance Zuid Holland – Zuid, NMR9990-03269) en een hermelijn (*Mustela erminea*) uit Berkel en Rodenrijs (Nicole Kom & Liane de Zwart, NMR999-003288).

Bijzonder zijn ook een ruim vier meter lange onderkaakshelft van een bultrug (*Megaptera novaeangliae*) opgevisst uit de Noordzee (K. Post, NMR9990-03283), drie paratypes van de Gastropode *Casmaria kayae* uit Hawaïi (ex coll. J.A. Buijse, NMR993-081387 en NMR993-081388) en zo'n 50 platen met voetafdrukken uit het Anisien van het

reptiel *Rhynchosauroides peabodyi* verzameld in de Winterswijksche Steen- en Kalkgroeve 3 (Jelle Reumer c.s., NMR9988-0701).

Een bijzondere stadsecologische aanwinsten betreft een steenmarter (*Martes foina*), gevonden in het Rotterdamse Zuiderpark (A. de Baerdemaeker, NMR999000003267).

Via de Vogelklas Karel Schot bereikten het museum tal van vogels uit de regio die in de collectie werden opgenomen, waaronder een slechtvalk (*Falco peregrinus*) van de Maasvlakte (NMR9989-03655), een monniksparkiet (*Myiopsitta monachus*) gevonden in Ouddorp (NMR9989-03654), een bonte vliegenvanger (*Ficedula hypoleuca*) uit Rotterdam-Zuid (NMR998900003659), een beflijster (*Turdus torquatus*) gevonden op de Willem Andriessenlaan te Schiedam (NMR9989-03663) en een stormvogeltje (*Hydrobates pelagicus*) aangetroffen op een schip in de Wilhelminahaven te Dordrecht (NMR9989-03666).

Dankzij enthousiaste inzet van vrijwilligers zijn in 2014 47 zoogdieren en 63 vogels gebalgd. Dit betrof zowel recente aanwinsten als eerder in de vriezer of alcohol geconserveerde specimen.

Collectiebeheer

Van de eind 2012 van het voormalige Ecodrome (i.c. de Stichting Natuurmuseum en Milieueducatie Zwolle) overgenomen collectie Fossiele Zoogdieren zijn dit jaar 600 objecten volledig in de collectie van Het Natuurhistorisch geïntegreerd. Ook de geregistreerde collectie Reptielen en Amfibieën is nu systematisch in het alcohol-depot geplaatst. De registratie en ordening van de collectie recente Mollusken is het afgelopen jaar grotendeels afgerond, waarmee Het Natuurhistorisch nu kan bogen op een wetenschappelijk uiterst waardevolle collectie Mollusken.

Registratie

Eind 2014 werd de nieuwe online-collectiedatabase in gebruik genomen. Dit door NLBIF gefinancierde en door SilverBiology (Biodiversity Informatics Services & Solutions) uitgevoerde pilot project is nu afgerond. Aan het eind van 2014 waren 233.773 NMR collectie-records in deze webdatabase opgenomen. Tevens waren er in deze online webdatabase zo'n 14.500 aan records gekoppelde foto's en overige documenten te bekijken. Circa 190.000 objecten waren voorzien van decimale lengte- en breedtegraden (naast de gewone vindplaatsgegevens) waardoor er Google-maps gegenereerd kunnen worden voor afzonderlijke en groepen records.

In de collectiedatabase van het museum (CB 3.0-DwC, ontwikkeld door Frans Slieker) werden dit jaar 4.903 aanwinsten (uit 2014) geregistreerd. Daarnaast ging ook het met terugwerkende kracht digitaal registreren van de al bestaande NMR-collectie onverminderd door. Een hoogtepunt in dit verslagjaar was de voltooiing van de registratie van de volledige collectie Holarctische dagvlinders van 37.608 exemplaren. Met deze klus waren de honorair-conservatoren Ruud Vis en Frans Slieker vijf jaar (1500 uur) bezig. In totaal omvatten de collectie-databases aan het eind van het verslagjaar 233.966 records (2013: 206.054), verdeeld over de volgende deelcollecties:

Planten: 8916 records (was 6617) – 50 aanwinsten geregistreerd
 Mossen: 3496 records (was 3496) – geen aanwinsten geregistreerd
 Algen: 33 records (was 33) – geen aanwinsten geregistreerd
 Vlinders: 64.061 (was 47.625) – geen aanwinsten geregistreerd
 Kevers: 19.837 (was 17.555) – 2046 aanwinsten geregistreerd

Vliesvleugeligen: 34.442 (was 34.442) – geen aanwinsten geregistreerd
Overige insecten*: 6.693 (was 6.647) – geen aanwinsten geregistreerd
Spinnen, Miljoenpoten, Duizendpoten: 465 records (was 460) – geen aanwinsten geregistreerd
Kreeftachtigen: 1391 records (was 1325) – geen aanwinsten geregistreerd
Overige (meest mariene) invertebraten: 741 records (was 663) – geen aanwinsten geregistreerd
Weekdieren (schelpen): 74.789 records (was 70.451) – 1158 aanwinsten geregistreerd
Reptielen en Amfibieën: 427 records (was 376) – 2 aanwinsten geregistreerd
Vogels: 3592 records (was 3336) – 54 aanwinsten geregistreerd
Vissen: 1449 records (was 1438) – 0 aanwinsten geregistreerd
Zoogdieren - fossiel: 10.370 records (was 8407) – 1490 aanwinsten geregistreerd
Zoogdieren - recent: 3264 records (was 3183) – 153 aanwinsten geregistreerd

[* libellen, vliegen, schietmotten, wantsen, sprinkhanen & krekels]

niet natuurhistorische collectie (kunst, parafernalia, vangmiddelen etc.): 239 records (was 239) – 0 aanwinsten.

Er zijn in 2014 906 foto's aan de op internet raadpleegbare collectiedatabase en aan de NMR schelpencollectiefoto-database toegevoegd, waarmee het totale aantal collectiegerelateerde mediatheekbestanden op 14.322 komt (2013: 13.416). De speciale NMR collectie-foto pagina's (uitsluitend schelpen, zie www.nmr-pics.nl) trokken 78.590 bezoekers (39.196 unieke) die goed waren voor 13.970.000 fotoviews (12.800.000 views in 2013). Deze schelpenwebsite wordt genoemd om zijn volledigheid en actuele taxonomie.

Onderzoek, weefseldonaties en bruiklenen

Voor DNA onderzoek nam Milaja Nykänen (Cork University) diverse samples van fossiele tuimelaarbotten (*Tursiops truncatus*). Professor Ervan Garrison (University of Georgia) deed dat van van fossielen van Grijze Walvis (*Eschrius robustus*). Erik Ersmark (Swedish Museum of Natural History, Dept. of Bioinformatics and Genetics) nam wederom enkele samples van skeletmateriaal van bruine beer (*Ursus arctos*), ook voor DNA onderzoek. Ben Gruwier (Durham University) raadpleegde diverse keren de collectie Vogelskeletten voor biometrisch onderzoek. Een wetenschappelijke bruikleen ging naar het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (fossiele schelpen uit 'De zanden van Grimmertingen').

Samenwerking Rotterdam - Sóller

De goede samenwerking tussen Het Natuurhistorisch en het natuurhistorisch museum van Sóller op het Spaanse eiland Mallorca (Museu Balear de Ciències Naturals, MBCN) werd voortgezet. Jelle Reumer is als wetenschappelijk adviseur bij het MBCN betrokken.

GEBOUW & MANAGEMENT

Huisvesting

De huisvestingssituatie in het hoofdgebouw veranderde niet in vergelijking met het vorige verslagjaar. Het museum heeft de beschikking over het hoofdgebouw aan de Westzeedijk en een externe depotruimte aan de Robert Fruinstraat.

Hoboken Salon

In het jaar 2014 werden 3 (2013: 7) huwelijken of partnerschapsregistraties voltrokken en werd de Hoboken Salon 59 keer (2013: 28 keer) verhuurd. Voor activiteiten van derden die in het verlengde liggen van de doelstellingen van het museum wordt de Hoboken Salon voor een vriendenprijs beschikbaar gesteld. Zo vergaderden de Nederlandse Malacologische Vereniging, de Werkgroep voor Tertiare en Kwartaire Geologie en de Werkgroep Pleistocene Zoogdieren in de Hoboken Salon. Een bijzondere gelegenheid was de presentatie van het boek 'De vliegenvanger' (van de Zweedse schrijver en bioloog Fredrik Sjøberg) op 3 oktober, waarbij, onder andere, de entomoloog Marcel Dicke sprak.

Daarnaast fungeerde de salon voor het museum als ontvangstruimte voor Het Natuurspreekuur, de Zondagmiddag@ lezingen, de MuseumJeugdUniversiteit of andere groepsonvangsten, en werden er openingen en aansluitende recepties gehouden.

In de zomer van 2014 transformeerde de Hoboken Salon in zeven dagen tijd van een recht-toe-rechtaan zaaltje met kale witte muren naar een levendige, energieke en kleurrijke museumzaal met een bonte verzameling van opgezette dieren, skeletten en hedendaagse kunst. Het Rotterdamse duo Roos & de Vos, bestaande uit Dorine de Vos en Rosie Stapel, initieerde deze herinrichting en nam met liefde voor Het Natuurhistorisch de verkwasten ter hand. Het museum selecteerde voor deze metamorfose de namen van beroemde (overleden) natuurwetenschappers, die Dorine de Vos uit en met de hand rondom op de muur schilderde.

Bestuur Stichting Natuurhistorisch Museum Rotterdam

Het bestuur van de stichting heeft in 2014 in totaal vijf maal vergaderd, waarvan een maal samen met het bestuur van de Stichting Vrienden van het Natuurhistorisch Museum. Deze vergaderingen worden bijgewoond door de directeur en de waarnemend directeur.

Collectie Adviesraad (CAr)

De CAr vergaderde in 2014 niet. De taak van de CAr is om het stichtingsbestuur gevraagd en ongevraagd te adviseren over onderwerpen aangaande de collectie, met name waar verwerving en afstoting aan de orde is

Bestuur Stichting Vrienden van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam

Het bestuur van de Stichting Vrienden van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam is in 2014 zes keer bijeen gekomen, waarvan één keer gezamenlijk met het bestuur van Het Natuurhistorisch. De jaarlijkse 'Vriendenmiddag' vond plaats op zaterdag 13 december 2014 en trok veel belangstelling.

BUREAU STADSNATUUR ROTTERDAM (bSR)

In 2014 heeft Bureau Stadsnatuur een zeer goed jaar gedraaid. Met zes vaste medewerkers en tot tien ingehuurde krachten tijdens de drukste veldwerkuren, werden tientallen ecologische onderzoeken verricht en adviezen gegeven. Naast commerciële projecten werden diverse activiteiten uit maatschappelijke betrokkenheid uitgevoerd. Een voorbeeld is de inventarisatie van vleermuisgeluiden in achtertuinen van Rotterdamse burgers, om meer inzicht in de verspreiding en soortensamenstelling te krijgen. Een ander voorbeeld betreft het nagaan van meldingen van vossen, waarbij ook een wildcamera bij Rotterdammers in de achtertuin geïnstalleerd werd om dieren vast te leggen. Daarnaast beantwoordde bSR zoals altijd vele vragen via telefoon of e-mail van Rotterdamse bewoners over de flora en fauna van de stad.

In 2014 heeft Niels de Zwarte zijn taak in de Adviescommissie Dierenwelzijn en Stadsnatuur voor B&W Rotterdam neergelegd omdat zijn termijnen erop zaten. André de Baerdemaeker is door de commissie benoemd als nieuw lid. Hiermee blijft de inbreng van kennis over stadsnatuur ten behoeve van de stad via deze commissie gewaarborgd.

In 2014 is door diverse medewerkers gewerkt aan een hoofdstuk in het boek 'Vertebrates and Invertebrates of European cities', dat in 2015 zal verschijnen. Voor het onderdeel gewervelden heeft stagiaire Jeike van de Poel in 2013 veel gegevens verzameld, gerekend en geschreven. In 2014 heeft zij op vrijwillige basis haar werk hieraan afgerond. Rotterdam is de enige Nederlandse stad die aan bod komt in het boek en het is prettig dat bSR, mede dankzij haar database, een inhoudelijke bijdrage kon leveren aan deze internationaal georiënteerde uitgave.

Steven Campbell rondde zijn stage in 2014 af. Hij deed onderzoek naar 'Spinnen als kwaliteitsindicator van ecologisch beheer in het Kralingse Bos'. Stagiair Tycho Muijen rondde eveneens zijn stage-onderzoek naar stadsvossen af. Hiervoor maakte hij een praktisch advies voor het opstellen van beleid en het registreren en afhandelen van klachten rondom vossen. Stagiair Tony Hoekstra rondde eveneens zijn stage af en deed onderzoek naar vleermuisopvang in Rotterdam, mede aangestuurd door Vogelklas Karel Schot. Dat gaf mooie en nog niet eerder door getallen gestaafde inzichten in de migratie van enkele vleermuissoorten in Rotterdam.

Aan innovatie ontbrak het ook niet dit jaar; met name op gebied van vleermuisdetectie in relatie tot windturbines zijn voortvarende stappen gezet. Ook is samengewerkt met EIS in het kader van een onderzoek naar bijen en zweefvliegen, een uitdagende klus. Tot slot is gemeente Hellevoetsluis gebiedsdekkend onderzocht op het voorkomen van Huismus, Gierzwaluw en vleermuizen. Een tijdrovend project waaraan veel medewerkers van bSR hebben meegewerkt om het tot een succes te maken.

Projecten

In 2014 zijn in totaal 146 projecten uitgevoerd. In slechts vijf gevallen is een offerte gemaakt en de opdracht niet doorgegaan. Uit deze 146 projecten zijn in totaal 114 geschreven producten gekomen, te weten 85 notities en 29 rapporten. Met betrekking tot de 30 projecten waarbij geen notitie of rapport werd gemaakt, was onder meer sprake van het schrijven van tekstbijdragen voor een opdrachtgever, levering van gegevens in tabelvorm, het vervaardigen van kaarten, werk voor natuurdatabases en ecologische begeleiding in het veld.

De verschillende opdrachtgevers waren net zo divers als in voorgaande jaren, variërend van architect, ontwerp bureau, projectontwikkelaar, woningbouwcoöperatie, ingenieursbureau, aannemer, ministerie, provincie, waterschap tot gemeente.

2 Jaarrekening 2014

BALANS PER 31 DECEMBER 2014

	<u>31-12-2014</u>	<u>31-12-2013</u>		<u>31-12-2014</u>	<u>31-12-2013</u>
	€	€		€	€
ACTIVA			PASSIVA		
<i>Vaste activa</i>			<i>Eigen Vermogen</i>		
Materiële vaste activa	18.788	20.355	Algemene Reserve	36.339	-24.758
	<u>18.788</u>	<u>20.355</u>	Bestemmingsreserve	14.217	14.508
			Bestemmingsfonds	13.130	6.730
<i>Vlottende activa</i>				<u>63.686</u>	<u>-3.520</u>
Vorraden	4.923	9.417	Voorzieningen	0	20.728
Vorderingen	145.983	175.951	Kortlopende schulden	219.976	273.820
Liquide middelen	113.968	85.305			
	<u>264.874</u>	<u>270.673</u>			
	<u>283.662</u>	<u>291.028</u>		<u>283.662</u>	<u>291.028</u>

WINST-EN-VERLIESREKENING 2014

	Plan 2014 €	Verslag 2014 €	Verslag 2013 €
BATEN			
Opbrengsten			
Bruto marge	107.000	140.585	120.854
Overige opbrengsten	395.000	483.722	433.441
	<hr/> 502.000	<hr/> 624.307	<hr/> 554.295
Subsidies	733.600	746.252	758.271
Schenkeningen	0	258.050	12.520
	<hr/> 1.235.600	<hr/> 1.628.609	<hr/> 1.325.086
Totaal baten			
Lasten			
Personeelslasten	820.800	878.425	854.664
Afschrijving vaste activa	17.500	9.727	10.370
Huisvestingskosten	241.800	218.979	215.341
Museale kosten	34.000	354.169	56.409
Algemene kosten	81.500	99.963	90.657
	<hr/> 1.195.600	<hr/> 1.561.263	<hr/> 1.227.441
Totaal			
	40.000	67.346	97.645
Rente baten en soortgelijke opbrengsten	-	170	706
Rente lasten en soortgelijke kosten	-	-310	-1.470
	<hr/> 40.000	<hr/> 67.206	<hr/> 96.881
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening			
Buitengewone baten			
Resultaat	40.000	67.206	96.881
Toevoeging aan bestemmingsfonds	0	-12.500	-12.500
Onttrekking aan bestemmingsfonds		6.100	5.770
Toevoeging aan bestemmingsreserve	0	-16.128	-16.128
Onttrekking aan bestemmingsreserve		16.419	1.620
	<hr/> 40.000	<hr/> 61.097	<hr/> 75.643
Mutatie vrije reserve			

3 Bijlagen

BESTUREN & ADVISEURS

Bij het museum zijn twee besturen en een adviesraad betrokken, te weten de Stichting Natuurhistorisch Museum Rotterdam die het museum exploiteert (met als adviesorgaan de Collectie Adviesraad), en de Stichting Vrienden van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam die het museum ondersteunt.

In het verslagjaar waren de besturen als volgt samengesteld:

Stichting Natuurhistorisch Museum Rotterdam

P. (Patrick) van Weel voorzitter
drs J. (Hans) van der Ster RA, penningmeester
mr P. (Peter) Milders, secretaris
ir J. (Janneke) Verloop
dr P.J. (Peter) Roos (tot 28 januari 2014)
drs J.K. (Jankees) Ouwerkerk (namens de Stichting Vrienden)
prof dr. M. (Maarten) Frens (vanaf 28 januari 2014)

Collectie Adviesraad (CAr)

ir A. (Fred) de Ruiter (extern), voorzitter
drs S.W.G. (Steven) de Clercq (extern)
dr C.J. (Kees) Heij
dr E.J.O. (Erwin) Kompanje
J.N.J. (Hans) Post
F.J.A. (Frans) Slieker
mr R. (Ruud) Vis

Stichting Vrienden van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam

P.L.Th. (Paul) de Beijer, voorzitter
dr J.F. (Jeannette) Schoonderbeek, secretaris
drs D.M. (Dorine) Gillhaus, penningmeester
drs J. (Jankees) Ouwerkerk
F.J.A. (Frans) Slieker
E.J.W. (Erik) Sandifort
H.A. (Henk) van Ravesteyn

MENSEN (betrokken bij het museum)

Dienstverband Stichting Natuurhistorisch Museum Rotterdam

R.W.G. (Remko) Andeweg, stadsbotanicus
A. (André) de Baerdemaeker, medewerker Bureau Stadsnatuur
ir G. (Garry) Bakker, medewerker Bureau Stadsnatuur
J. (Jeroen) Bakker, systeembeheerder
drs J.H.E.M. (Jeanette) Conrad, coördinator interne zaken
H. (Henry) van der Es, collectieregistrator
ir. M.A.J. (Mark) Grutters, medewerker Bureau Stadsnatuur

drs S. (Shirley) Jaarsma, educatief medewerker
C.A.M. (Rianne) van Lienden, assistent interne zaken (vanaf 1 maart)
drs L. (Juke) Loman, educatief medewerker (tijdelijk, vervanging wegens zwangerschapsverlof, 15 april-31 juli)
C.W. (Kees) Moeliker, conservator & hoofd communicatie
W. (Wouter) Moerland MSc, medewerker Bureau Stadsnatuur
W.P. (Willem) Pesch, baliemedewerker/winkelbeheerder (t/m 31 mei)
prof. dr J.W.F. (Jelle) Reumer, directeur
ir A.A. (André) Slupik, collectiemedewerker (t/m 31 maart)
drs L. (Liset) Stoffers, educatief medewerker
ing. N. (Niels) de Zwarte, hoofd Bureau Stadsnatuur, tevens plaatsvervangend directeur

Overige dienstverbanden

S. (Sander) Schouten, collectie-assistent (tijdelijk via Fishcon BV)

Stagiaires

Lizzy Bakker (Biologie, Universiteit van Amsterdam), bij Afdeling Educatie (7 januari-30 juni)
Steven Campbell (Hogeschool InHolland, Delft), bij Bureau Stadsnatuur (17 februari 2014)
Tony Hoekstra (Hogeschool InHolland, Delft), bij Bureau Stadsnatuur (t/m 1 april 2014)
Tycho Muijen (HAS Hogeschool Den Bosch), bij Bureau Stadsnatuur (t/m 23 april 2014)
Christa Tijssen (Biologie, Universiteit Utrecht), bij Afdeling Educatie (vanaf 1 september)
Elin Vermeulen (Leisure Management, NHTV), bij Afdeling Educatie (7 januari- 30 september)

VRIJWILLIGERS

Honorair conservatoren (specialisatie achter de komma)

S. (Steven) Campbell, mariene ongewervelden, en spinnen
A.J.A. (Fons) Heetman, entomologie
dr E.J.O. (Erwin) Kompanje, recente zoogdieren
K. (Klaas) Post, fossiele zoogdieren
F.J.A. (Frans) Slieker, malacologie
J. (Joop) Trausel, malacologie
R.J. (Robert) Vink, malacologie
mr R. (Ruud) Vis, entomologie

Hans Post stopte in dit verslagjaar als honorair-conservator malacologie. Hij trad toe tot de groep collectieadviseurs.

Collectieadviseurs (specialisatie achter de komma)

ing R.M. (Rochus) Biesheuvel, eencelligen (en bibliothecaris)
dr C.J. (Kees) Heij, vogels
A.F. (Frans) de Jong, vissen
drs H.F. (Henk) de Jong, stekelhuidigen
drs J. (John) Mulder, amfibieën en reptielen
J.N.J. (Hans) Post, malacologie (vanaf 1 oktober)

Honorair onderzoekers (specialisatie achter de komma)

dr A.E. (Arthur) Decae, spinnen
drs H. (Henk) Diependaal, paleontologie

D. (Dick) Mol, paleontologie
drs D.C. (Dennis) Nieweg, malacologie
drs N. (Natasja) den Ouden, paleontologie
ing. B.J. (Bernhard) van Vondel, entomologie

dr A.J. (André) Veldmeijer verlegde zijn werkterrein van de paleontologie naar de archeologie en stopte als honorair-onderzoeker.

Overige vrijwilligers

Yasin Amarnis, balie
Faruk Basic, herbarium
ir. Carolien de Boer, collectie-registrator
Simone Boldewijn, balie, t/m 31 juli
dr zr A.M. (Karin) Camerik, collectiemedewerker mijten (vanaf 1 september)
Domingos Fortes, zaaltoezicht
Delila Gebru, balie
Roel de Graaf, data-beheerder bij Bureau Stadsnatuur
Hicham Hajaj, gastheer, t/m 4 februari
Thouria Hammouta, balie
Adrie Hoogeveen, balie (vanaf 9 december)
Ferry van Jaarsveld, preparateur
Sunaina Jokhoe, balie (19 februari t/m 9 september)
Susanne de Kraker, educatie
Frank LaTulippe, gastheer
Wendy van Lubek, balie (14 februari t/m 21 juni)
Rianne van Lienden, balie (t/m 28 februari)
Ans Meeuwssen, data-beheerder bij Bureau Stadsnatuur
Halina Miszkiewicz, balie (vanaf 20 november)
Elena Naumova, balie (t/m 30 januari)
Yvette Pernet, balie (t/m 28 februari)
Henk Rolfes, onderhoud (t/m 30 oktober)
Michel Ruiten, zaaltoezicht
Gerard Scheele, balie
Sander Schouten, collectie-assistent
André Elink Schuurman, educatie, t/m 30 september
Marga Vroege, educatie
Leen Zuydgeest, educatie (19 juni – 30 september)
Maria van Zwieten, balie (t/m 18 juli)

SCHENKERS

Van de volgende personen en instellingen werden in 2014 schenkingen (naturalia en boeken/tijdschriften) ten behoeve van de collectie ontvangen: J. Anema - Balke, A. de Baerdemaeker, W. Beekhuizen, E.A. Bierbooms, M. & C. van den Bos, J.A. Buijse, S. Butler, Dierenambulance Zuid-Holland Zuid, G.C. Cadee, H.A. Coene, Duke Faunabeheer, P. Dupon, Ecomare, S. Elzerman, R. Euser, I. Fernandez, J. Flikweert, C. Fokker, C.J. Heij, A.J.A. Heetman, D. Hoek, mw H.M. Horsthuis, B. Huyzers, F. van Jaarsveld, E. Jansen, A.F. de Jong, H. de Jongh, mw N. Kom, E.J.O. Kompanje, N. Koppelaar, J. Kornaat, J.G.T. de Kubber, G. Kullberg, mw M.A. van der Meulen, P. Milders, A.Th. Moeliker - de Jongste, H. Moeliker, C.W. Moeliker, W. Moerland, T. van Noort, F. Oling, B. van Persie, Politie Rotterdam - Rijnmond, J.N.J. Post, K. Post, H.J. Raad, H. Radstaak, J.W.F. Reumer, E. Sandifort, E. van Schijndel, A. van Soest, M. Sterke, H.L. Strack, mw M.N. Thierry, C. Thijsse, E.M. Vasen, W.J. Veldkamp, R. Vis, R.J. Vink, Vogelklas Karel Schot, M.A. Wotton, L. de Zwart.

PUBLICATIES

De volgende publicaties van museummedewerkers zijn in 2014 verschenen (met uitzondering van artikelen die in Straatgras gepubliceerd werden). Wetenschappelijke publicaties worden aangeduid met een asterisk (*).

Bakker, G., Deurloo, A., Mudde, J., Van Rijswijk, C. & Van der Vorm, M., 2014 - Cursusboek Vogelherkenning voor beginners 2014. Natuur- en Vogelwacht Rotta, Bergschenhoek

Ballard, Joseph, Dick Mol, André Bijkerk & Jelle Reumer, 2014 - The "Tell Tale" Tusk: acid rain at the onset of the Younger Dryas? p 29 in: Kostopopoulos, D.S., Vlachos, E. & Tsoukala, E. (eds.) – Abstract book VI th International Conference on Mammoths and their Relatives - Scientific Annals, School of Geology, Aristotle University of Thessaloniki, Special Volume 102*

Benders, M. & Bakker, G., 2014. - Steppeklapekster op Maasvlakte in april-mei 2014 - Dutch Birding 36: 173-177

De Baerdemaeker, A. & de Zwarte, N. 2014 - Hoe beheer je een stadsvos? - Dierplagen Informatie 1: 22-25

Decae, A., Colombo, M. & Manunza, B. 2014 - Species diversity in the supposedly monotypic genus *Amblyocarenum* Simon, 1892, with the description of a new species from Sardinia (Araneae, Mygalomorphae, Cyrtaucheniidae) - Arachnology 16(6): 228-240 *

Decae, A. & Bosmans, R. 2014 - Synonymy of the trapdoor spider genera *Cyrtauchenius* Thorell, 1869 and *Amblyocarenum* Simon, 1892 reconsidered (Araneae, Mygalomorphae, Cyrtaucheniidae) - Arachnology 16(5): 182-192 *

During, Melanie & Jelle Reumer, 2014 - Anisian (~245 Ma) reptilian tracks from Winterswijk: what has led to their preservation, and who left them? In: Journal of Vertebrate Paleontology, Program & Abstracts 2014 (74th Meeting Society of Vertebrate Paleontology, November 5-8, 2014, Berlin, Germany): 123*

Faber, M.J. & Slieker, F.J.A. 2014 - A new species of *Mirarissoina* (Gastropoda: Rissoinidae) from deeper water off Suriname with notes on western Atlantic - eastern Pacific cognates and extinction processes - Miscellanea Malacologica 6(5): 69-74 *

Fosse, P., Germontpré, M. & Mol, D. 2014 -Woolly mammoth (*Mammuthus primigenius*) carcasses from European great plain mass death sites as an important food resource of the cave hyaenas (*Crocota crocuta spelaea*) during the Late Pleistocene – p 60 in: Kostopopoulos, D.S., Vlachos, E. & Tsoukala, E. (eds.) – Abstract book VI th International Conference on Mammoths and their Relatives - Scientific Annals, School of Geology, Aristotle University of Thessaloniki, Special Volume 102 *

Gesink, A., de Baerdemaeker, A., Moeliker, K. & van der Kwast E. 2014 - Vogels Huilen Niet - Klein vogelleed in de grote stad - Lecturis, Amsterdam/Eindhoven

Grutters, M.A.J. 2014 - De kiezelsprinkhaan en andere sprinkhanen op spoorterreinen - Entomologische Berichten 74(1-2): 13-20 *

Heij, K., van Leeuwen, J. & van der Mij, L, 2014 - *De Maleo, een vreemde vogel* – Privéuitgave (ISBN 9789090284385)

Kevrekidis, C. & Mol, D. 2014 - A partial skeleton of *Elephas antiquus* Falconer & Cautley, 1847 from Eordaia, Macedonia, Greece - p 78-79 in: Kostopopoulos, D.S., Vlachos, E. & Tsoukala, E. (eds.) –

Abstract book VI th International Conference on Mammoths and their Relatives - Scientific Annals, School of Geology, Aristotle University of Thessaloniki, Special Volume 102 *

Mayhew, D.F., F.E. Dieleman, A.A. Slupik, L.W. van den Hoek Ostende & Jelle Reumer, 2014 - Small mammal assemblages from the Quaternary succession at Moriaanshoofd (Zeeland, the Netherlands) and their significance for correlating the Oosterschelde fauna - Netherlands Journal of Geosciences - Geologie en Mijnbouw 93 (3): 119-134 (doi: 10.1017/njg.2014.6)

Moeliker, Kees (2014) – Hoe is die panda in een blok ijs terechtgekomen, en waarom? – NRC Handelsblad (Achterpagina), 12 december 2014

Moeliker, Kees (2014) – Raamslachtoffers [column] – Vogels 05 (winter 2014), jaargang 34, nummer 193, pagina 55

Moeliker, Kees (2014) – Steenmarter: een roofdier op Zuid – NRC Handelsblad (Rotterdam), 28 november 2014

Moeliker, Kees (2014) – Job Baster (1711-1775): goudvissenkweker en smulpaap – Visionair 9 (34): 40-41 [december 2014]

Moeliker, Kees (2014) – Preserved in ice – in: Hijweege, Erik – Endangered – Ella Editions, ISBN 978-90-822804-1-8, pp 1-88

Moeliker, Kees (2014) – Slechtvalken [column] – Vogels 04 (herfst 2014), jaargang 34, nummer 192 (pagina 53)

Moeliker, Kees (2014) – Bond, James Bond, ... vogelaar – Vara Vroege Vogels (Columnist van de Week), 12 oktober 2014 (www.vroegevogels.vara.nl)

Moeliker, Kees (2014) – Voorwoord: ode aan het raamslachtoffer – in: Van Soest, André – Raamslachtoffers – ISBN 978-90-822634-0-4, pp 1-80

Moeliker, Kees (2014) – Ichthyotherapie met knabbelvisjes – Visionair 9 (33): 40-41 [september 2014]

Moeliker, Kees (2014) – Leve de nijlgans! [column] – Vogels 03 (zomer 2014), jaargang 34, nummer 191 (pagina 53)

Moeliker, C.W. (2014) – Homosexual mounting of lagoon Sparrows after ship-assisted arrival in the Netherlands – Dutch Birding 36 (3): 172-173*

Moeliker, Kees (2014) – Botsende stadsnatuur – Vara Vroege Vogels (Columnist van de Week), 1 juni 2014 (www.vroegevogels.vara.nl)

Moeliker, Kees (2014) – Vogels botsen met de stad: de maffe merel en de autozwaan – pp 9-11 in: Gesink, Anjes & De Baerdemaeker, André – Vogels huilen niet, klein vogelleed in de grote stad – Uitgeverij Lectoris, Eindhoven (ISBN 978-94-6226-062-7)

Moeliker, Kees (2014) – Pas op voor snoekbaars! – Visionair 8 (31): 40-41 [maart 2014]

Moeliker, Kees (2014) – Vogels huilen niet [column] – Vogels 02 (lente 2014), jaargang 34, nummer 190 (pagina 53)

Moeliker, Kees (2014) – Baltsgedrag [column] – Vogels 01 (voorjaar 2014), jaargang 34, nummer 189 (pagina 51)

Moeliker, Kees (2014) – Nog vroegere vogels – Vara Vroege Vogels (Columnist van de Week), 5 januari 2014 (www.vroegevogels.vara.nl)

Moeliker, Kees (2014) – 25 stukjes 'Beest' [tweewekelijkse rubriek] – NRC-Handelsblad, Achterpagina

Moerland, W. & Boesveld, A. 2013 - Land- en zoetwaterslakken in de gemeente Rotterdam – een natuurhistorisch overzicht over de periode 1980-2013 - Zoekbeeld 3(2): 10-12 [Nieuwsbrief van Stichting ANEMOON, verschenen in 2014]*

Mol, D., Post, K. & Van der Plicht, H. 2014 - A cranium of a mammoth calf [*Mammuthus primigenius* (Blumenbach, 1799)] from the Eurogully, North Sea - p 131-132 in: Kostopopoulos, D.S., Vlachos, E. & Tsoukala, E. (eds.) – Abstract book VI th International Conference on Mammoths and their Relatives - Scientific Annals, School of Geology, Aristotle University of Thessaloniki, Special Volume 102*

Mol, D. & Langeveld, B. 2014 - Wat determinatiesessies aan nieuwe gegevens kunnen opleveren: nieuws van het strand van Maasvlakte 2 – Afzettingen WTKG 35(2): 40-59*

Reumer, Jelle, Clara M.A. ten Broek & Frietson Galis, 2014 - Extraordinary incidence of cervical ribs indicates vulnerable condition in Pleistocene mammoths - PeerJ 2: e318 (doi 10.7717/peerj.318)*

Reumer, Jelle, 2014 - De zin van seks. Hoofdstuk 4, pp. 57-68, in: W. Koops, B. Levering & M. de Winter (red.) - Over kinderen en seks. Uitgeverij SWP, Amsterdam, 125 pp*

Reumer, Jelle 2014 - (antwoord op vraag) Dit bot vond ik op een Noors strand. Wat is het? - Roots maart 2014: 48

Reumer, Jelle 2014 - De Zeeuwse roofpotvis - (rubriek Verdwenen zoogdieren) - Zoogdier 25 (1): 7

Reumer, Jelle 2014 - Boekweit - (rubriek Nutteloze feiten) - Trouw, achterpagina, 19 mei 2014

Reumer, Jelle 2014 - Pure Veerkracht - de stad is ook natuur - pp. 76-80 in: George Brugmans & Jolanda Strien (red.) - IABR-2014 Urban by Nature, catalogus Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam, 270 pp. (ISBN 978-90-809572-5-1).

Reumer, Jelle 2014 - Pure Resilience - The City Is Nature, Too - pp. 76-80 in: George Brugmans & Jolanda Strien (eds.) - IABR-2014 Urban by Nature, catalog International Architecture Biennale Rotterdam, 270 pp. (ISBN 978-90-809572-6-8).

Reumer, Jelle 2014 - De makaak van Tegelen - (rubriek Verdwenen zoogdieren) - Zoogdier 25 (2): 7

Reumer, Jelle 2014 - Boekweit - (rubriek Nutteloze feiten) - Trouw, achterpagina, 11 augustus 2014

Reumer, Jelle 2014 - Opgetekend gesprek - Trouw, achterpagina, 20 september 2014

Reumer, Jelle 2014 - Het grindbeest uit Brabant (over Chalicotherium) - (rubriek Verdwenen zoogdieren) - Zoogdier 25 (3): 7

Reumer, Jelle 2014 - (antwoord op vraag) Waarom vind je zo weinig insecten in de oceaan? - Roots nov. 2014: 42

Reumer, Jelle 2014 - De Varkennis - Oud Katwijk, november 2014, nummer 61: 34-35

Reumer, Jelle 2014 - Lichtgevende bomen: Ik wil het wel zien! - Kennislink, interview op www.kennislink.nl/publicaties/lichtgevende-bomen-ik-wil-het-wel-zien

Reumer, Jelle 2014 - Het rendier - (rubriek Verdwenen zoogdieren) - Zoogdier 25 (4): 7

Reumer, Jelle 2014 - 50 maal Jelle's Weekdier (de Verdieping, dagblad Trouw, iedere zaterdag)

Reumer, Jelle 2014 - Evolutie en seks. Een hoorcollege over de biologie achter seks - Home Academy, Den Haag, mp3 download (ISBN 978-90-8530887-7)

Reumer, Jelle 2014 - Wildpark Rotterdam. De stad als natuurgebied - Historische Uitgeverij, Groningen, 156 pp. (ISBN 978-90-6554-0669). 2014 in Engelse vertaling van Anthony Runia (Wildlife in Rotterdam - Nature in the City) - Natuurhistorisch Museum Rotterdam, 158 pp. (ISBN 978-90-73424-005)

Rivals, F., Mol, D., Lacombe, F., Lister, A. & Sempebrun, G. 2014 - Dietary traits and resource partitioning in mammoth (*Mammuthus rumanus* and *Mammuthus meridionalis*) and mastodon (*Anancus arvernensis*) in the Early Pleistocene of Europe - p 168-169 in: Kostopopoulos, D.S., Vlachos, E. & Tsoukala, E. (eds.) – Abstract book VI th International Conference on Mammoths and their Relatives - Scientific Annals, School of Geology, Aristotle University of Thessaloniki, Special Volume 102*

Tsoukala, E. & Mol, D. 2014 - The Proboscidea of the Early Villafranchian site of Milia (Grevena, Macedonia, Greece) - p 4-5 in: Kostopopoulos, D.S., Vlachos, E. & Tsoukala, E. (eds.) – Abstract book VI th International Conference on Mammoths and their Relatives - Scientific Annals, School of Geology, Aristotle University of Thessaloniki, Special Volume 102*

Van Calmthout, Martijn & Jelle Reumer 2014 - Nobel op de kaart: Op zoek naar de Nederlandse Nobelprijswinnaars van vroeger en nu - Uitgeverij Lias, Hilversum, 240 pp. (ISBN 978-90-8803-044-4)

Van Calmthout, Martijn & Jelle Reumer - Onnobel Nederland - De Volkskrant / Sir Edmund 3 mei 2014: 46-49

Van Ginkel, Evert, Jelle Reumer & Bert van der Valk. Schatten van het mammoetstrand: Alles wat je altijd over de vondsten op Maasvlakte 2 wilde weten - Havenbedrijf Rotterdam N.V., Rotterdam, 215 pp. (ISBN 978-90-809892-0-7)

Van der Es, H.P. & Jelle Reumer, 2014. Fossiele zoogdieren. Hoofdstuk3, pp. 13-16, in: M. Kuitens, D. De Loecker, T. van Kolfschoten, W. Borst, J. van Doesburg, H.P. van der Es, J. Opdebeeck, A. Otte, Reumer, J., O. van Tongeren, H.J.T. Weerts & F. Wesselingh, 2014 - Succesvol botvangen. Rapport 4 van het geo-archeologisch onderzoek zandwingsgebied en buitencontour Maasvlakte 2. Faculteit Archeologie, Universiteit Leiden, 52 pp*

Van Vondel, B.J. 2014 - Reconsideration of the Nearctic species *Haliphus mimeticus* Matheson and its relatives with description of a new species (Coleoptera: Halipilidae) - Tijdschrift voor Entomologie 157: 137-144*

PROJECTEN Bureau Stadsnatuur

Onderstaand staan alle notities en rapporten opgesomd, die door Bureau Stadsnatuur zijn geproduceerd door opdrachtgevers. Rapportages die niet openbaar gemaakt mogen worden, zijn op verzoek van de opdrachtgever uit deze lijst weggelaten.

Andeweg, R.W.G. & M.A.J. Grutters 2014. Advisering Flora- en fauna-aspecten bij ontwateringswerkzaamheden Terrein A en Hartelstrook, Maasvlakte, Rotterdam. bSR-notitie 1170. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.

- Baerdemaeker, A. de & G. Bakker 2014. Beheerplan Slechtvalk Stadhuis Zoetermeer. bSR-notitie 1126. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Baerdemaeker, A. de 2014. Advies Slechtvalken renovatie Koningshavenbrug. bSR-notitie 1150. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Baerdemaeker, A. de 2014. Ecologisch onderzoek TU-Noord 2014. bSR-notitie 1129. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Baerdemaeker, A. de 2014. Quick scan 's-Gravenweg 95 Capelle a/d IJssel. bSR-notitie 1166. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Baerdemaeker, A. de 2014. Quick scan en visonderzoek 's-Gravenweg Capella a/d IJssel. bSR-notitie 1144. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Baerdemaeker, A. de 2014. Quick scan en vleermuisonderzoek Smirnowweg 5-11, Rotterdam. bSR-notitie 149b. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Baerdemaeker, A. de 2014. Quick scan fietsbrug Waalhaven OZ. bSR-notitie 1105. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Baerdemaeker, A. de 2014. Quick scan Sloteland Capelle a/d IJssel. bSR-notitie 1146. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Baerdemaeker, A. de 2014. Quick scan Smirnowweg 5-11, Rotterdam. bSR-notitie 1149. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Baerdemaeker, A. de 2014. Ecologisch onderzoek Burgemeester Oudlaan Rotterdam. bSR-notitie 1120. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Baerdemaeker, de A. & M.A.J. Grutters 2014. Ecologisch protocol demiwaterleiding Botlek Rotterdam. bSR-notitie 1181. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Bakker, G. 2014. Activiteitenplan beschermde soorten in plangebied Parnassiaflats te Hellevoersluis. bSR-rapport 252. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Bakker, G. 2014. Beoordeling PKP Bestek 31097018. bSR-notitie 1188. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Bakker, G. 2014. Broedvogelinventarisatie Hoek van Holland 2014. bSR-rapport 246. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Bakker, G. 2014. Ecologisch werkprotocol bomenkap Bospark Alphen. bSR-notitie 1183. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Bakker, G. 2014. Ecologische quick scan Parnassiaflats Hellevoetsluis. bSR-notitie 1124. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Bakker, G. 2014. Quick scan Seghwaertpark Zoetermeer. bSR-notitie 1186. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Bakker, G. 2014. Quick scan Van Leeuwenhoeklaan Zoetermeer. bSR-notitie 1162. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Bakker, G. 2014. Rugstreepadden Oosterheem 2014. bSR-notitie 1122. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Bakker, G. 2014. Vleermuisonderzoek Parnassiaflats Hellevoetsluis. bSR-notitie 1137. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Bakker, G. & W. Moerland 2014. Beschermde natuurwaarden Bospark, Alphen a/d Rijn. bSR-notitie 1131. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Bakker, G. & W. Moerland 2014. Quick scan Prins Bernhardlaan Alphen aan den Rijn. bSR-notitie 1151. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.

- Bakker, G. 2014. Inventarisatie Huismus Bosdreef Rotterdam. bSR-notitie 1163. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Bakker, G. 2014. Quick scan schoolgebouwen Jacq. Perkstraat Hellevoetsluis. bSR-notitie 1116. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Bakker, G. 2014. Boomvalken Hitchcockstrook Zoetermeer. bSR-notitie 1161. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Elzerman, S.D. & G. Bakker. 2014. Quick scan en visonderzoek Betjesweg Hellevoetsluis. bSR-notitie 1174. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Grutters M.A.J. & S.E. Elzerman 2014. Bomeninspectie calamiteitenroute Park A4, Schiedam. bSR-notitie 1199. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Grutters, M.A.J. & G. Bakker 2014. Inventarisatie beschermde soorten SnowWorld Zoetermeer. bSR-rapport 241. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Grutters, M.A.J. & R.W.G. Andeweg 2014. Quick scan Elbeweg Rotterdam. bSR-notitie 1130. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Grutters, M.A.J. & S. Elzerman. 2014. Quick scan flora en fauna waterleiding 's-Gravendeel. bSR-notitie 1185. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Grutters, M.A.J. & S. Elzerman. 2014. Visonderzoek waterleidingtracé 's-Gravendeel. bSR-notitie 1193. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Grutters, M.A.J. 2014. Flora- en faunawetonderzoek slooppand Mijlweg Dordrecht. bSR-notitie 1115. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Grutters, M.A.J. 2014. Vleermuisonderzoek bebouwing Quarantaineterrein Heijplaat, Rotterdam. bSR-notitie 1142. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Jaarsma, S. & N. de Zwarte 2014. Vervolgonderzoek Gaardenpad Schiedam. bSR-notitie 1107. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Moeliker, C.W. & N. de Zwarte 2014. Ecologisch advies collectiegebouw Museumpark Rotterdam. bSR-rapport 244. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Moerland, W. 2014. Quick scan Gabriel Metzstraat Leiden. bSR-notitie 1102. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Moerland, W. 2014. Quick scan Tevreewijk Leiden. bSR-notitie 1184. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Moerland, W. 2014. Vervolg FFW-onderzoek Lakenhal Leiden. bSR-notitie 1101. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Moerland, W. & S. Jaarsma 2014. Activiteitenplan Gewone dwergvleermuis en Watervleermuis in plangebied Nieuweroord, gemeente Leiden. Ten behoeve van toetsing aan Flora- en faunawet. bSR-rapport 243. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Moerland, W. 2014. Activiteitenplan Rijnsburgerblok Leiden. bSR-rapport 242. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Moerland, W. 2014. Quick scan fietsbrug Vliet Leiden. bSR-notitie 1168. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Moerland, W. 2014. Quick scan herinrichting Lakenplein Leiden. bSR-notitie 1173. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Moerland, W. 2014. Quick scan incl. vleermuisonderzoek Ververstraat 26 Leiden. bSR-notitie 1145. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Moerland, W. 2014. Quick scan NL34 Leiden. bSR-notitie 1192. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.

- Moerland, W. 2014. Quick scan PLUS Polderpark Cronesteyn Leiden. bSR-notitie 1128. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Moerland, W. 2014. Quick scan terrein Naturalis Leiden. bSR-notitie 1176. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Moerland, W. 2014. Quick scan vervolg Nieuweroord Leiden. bSR-notitie 1164. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Moerland, W. 2014. Vervolgonderzoek polderpark Cronesteyn Leiden. bSR-notitie 1154. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Moerland, W., A. de Baerdemaeker & N. de Zwarte 2014. Quick scan en ecologisch advies MER bestemmingsplan Waal-Eemhaven. bSR-notitie 1153. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Zwarte, N. de & G. Bakker. 2014. Beheer paddenpoelen. bSR-notitie 1139. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Zwarte, N. de, G. Bakker, R.W.G. Andeweg & M.A.J. Grutters 2014. Maai-beheer in de haven in 2014. bSR-notitie 1134. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Zwarte, N. de 2014. Werkbeschrijving sloop muur Grofsmederij RDM, Waalhaven Rotterdam. bSR-notitie 1178. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.
- Zwarte, N. de & G. Bakker 2014. Managementplan beschermde soorten Havengebied Rotterdam 2015. Gedragscode en eisen voor omgang met beschermde flora en fauna. bSR-rapport 240. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.